

РОЗДІЛ IV. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 347.55: 796.03

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРАКТУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПОРТІ

Ткалич М.О., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті проаналізовано особливості правового регулювання контракування в спорті. Автор робить висновок, що чинне законодавство потребує реформування в напрямку уніфікації підходів до визначення сутності відносин спортивного контракування зокрема та відносин у сфері професійного спорту загалом із позицій цивільного права. Необхідним є також законодавче закріплення правової конструкції спортивного контраку як договору про надання послуг.

Ключові слова: «професійний спорт», «спортивний контракт», «контракування», «професійний спортсмен», «спортивний клуб».

Ткалич М.О. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОНТРАКТИРОВАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ СПОРТЕ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье проанализированы особенности правового регулирования контрактирования в спорте. Автор делает вывод, что действующее законодательство нуждается в реформировании в направлении унификации подходов к определению сущности отношений спортивного контрактирования в частности и отношений в сфере профессионального спорта в целом с позиций гражданского права. Необходимым является также законодательное закрепление правовой конструкции спортивного контракта как договора о предоставлении услуг.

Ключевые слова: «профессиональный спорт», «спортивный контракт», «контрактирование», «профессиональный спортсмен», «спортивный клуб».

Tkalych M.O. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF CONTRACTING IN PROFESSIONAL SPORTS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article analyzes the peculiarities of legal regulation of contracting in sports. The author concludes that existing legislation needs to be reformed in the direction of harmonization of approaches to defining the essence of athletic contracting in particular and relationships in professional sports in general in terms of civil law. Legislative consolidation of the legal structure of the sports contract as a contract for services is also necessary.

Key words: «professional sports», «sports contract», «contractation», «professional sportsman», «sports club».

Сьогодні спорт є унікальним суспільним явищем, що являє собою комплексну багаторівневу структуру, яка виконує безліч соціально-економічних функцій.

Важливою частиною спорту є спорт професійний, основним призначенням якого є отримання прибутку визначеними суб'єктами. Головна роль у професійному спорті відводиться спортсменам, без яких професійний спорт існувати не може. Відповідно, рівень професійного спорту прямо залежить від рівня правового та соціально-економічного забезпечення діяльності професійних спортсменів. Ключову роль у визначенні правового становища професійних спортсменів посідають «спортивні контракти» або «контракти про спортивну діяльність». Діяльність спортсменів, спортивних клубів та інших учасників відносин у сфері спорту, спрямовану на визначення та узгодження істотних умов, укладення та реєстрацію спортивних контрактів, називають контракуванням у спорті.

Метою цієї статті є дослідження особливостей правового регулювання відносин контракування у спорті, виявлення проблемних аспектів правового регулювання цих відносин та визначення основних напрямків удосконалення чинного законодавства у зазначеній сфері.

Система контракування у професійному спорті виникла ще в XIX ст. у США. Її поява була спричинена намаганням власників професійних команд та їх менеджерів закріпити спортсменів на певний час за тим або іншим клубом та обмежити зростання їхньої заробітної плати, що пов'язана з конкурентною боротьбою команд за кращих професіоналів. Контракування

незабаром перетворилося на базовий елемент професійного спорту США, а дещо пізніше й інших країн [1, 20].

Фундаментальним принципом контракування у США та інших розвинених країнах є диспозитивність та рівноправність сторін, які самостійно визначають взаємні права та обов'язки на підставі письмової домовленості, тобто спортивного контракту. Таким чином, система контракування у світі передбачає використання цивільно-правового методу правового регулювання відносин, що складаються між спортсменами, спортивними клубами та іншими учасниками відносин у галузі професійного спорту. Слід наголосити, що предметом взаємної домовленості виступають майнові та особисті немайнові права та обов'язки сторін. Так, спортивний клуб, відповідно до контракту, здійснює обов'язки щодо виплати винагороди спортсмену, забезпечення його соціально-побутових умов, відшкодування шкоди, завданої внаслідок здійснення професійної діяльності, підвищення його професійного рівня, страхування, пенсійного забезпечення тощо. Натомість, спортсмен зобов'язаний належним чином виконувати свої професійні обов'язки відповідно до контракту, зокрема, – брати участь у змаганнях, тренуватися, підтримувати себе у відповідній спортивній формі. Часто предметом домовленості спортивного клубу та спортсмена виступають особисті немайнові блага. Так, інколи спортсмени беруть на себе обов'язки не вступати в шлюб протягом дії контракту або підтримувати певну, визначену в контракті, масу тіла. За невиконання або неналежне виконання встановлених контрактом обов'язків сторони мають право застосувати одне до одного санкції. Як правило, йдеться про грошові штрафи та одностороннє розірвання контракту.

Як бачимо, у розвинених країнах світу функціонує чітка система контракування у спорті, яка вже давно довела свою життєздатність. Що стосується України, то вітчизняна система контракування досі продовжує формуватися. Наразі правове регулювання контракування в нашій країні має багато недоліків, перш за все, – концептуального характеру.

Перш за все, вітчизняне законодавство не дає однозначної відповіді на важливе питання щодо сутності професійної спортивної діяльності як такої. Так, ст.38 закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. [2] (далі – Закон) містить таке визначення професійного спорту: це комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку. Очевидно, закон ототожнює професійну спортивну діяльність із підприємницькою діяльністю. Зазначене визначення професійного спорту є сучасним та відповідає світовим тенденціям. Проте ч.2 ст.38 Закону чомусь передбачає, що діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає в підготовці та участі в спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Як бачимо, закон прямо не згадує ані Цивільний кодекс України, ані Господарський кодекс України, при тому посилаючись на Кодекс законів про працю України.

Таким чином, частина 1 фактично, суперечить частині 2 ст.38 Закону, визнаючи відносини у сфері професійного спорту підприємницькими (цивільно-правовими) та трудо-правовими одночасно. На жаль, все чинне вітчизняне законодавство у сфері спортивного контракування обмежується статтею 38 Закону. Інших чинних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання цих відносин, наразі не існує, тому остаточно прояснити позицію вітчизняного законодавця у зазначеній сфері не видається за можливе.

Наведемо ще один приклад хаотичності концептуальних підходів українського законодавця до регулювання відносин спортивного контракування та відносин у професійному спорті загалом. З одного боку, з чинної редакції Закону було прибрано ст.23-3, яка передбачала укладення трудових договорів між спортивними клубами та спортсменами. Так, відповідно до зазначеної статті особи, які здійснюють діяльність у професійному спорті, працюють за трудовими договорами (контрактами), що укладаються в письмовій формі відповідно до порядку, що затверджується Кабінетом Міністрів України з врахуванням вимог відповідних українських і міжнародних спортивних організацій. А нині чинна ч.3 ст.38 Закону передбачає, що спортсмен набуває статусу

спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів. Тобто пряме посилення на необхідність укладення трудового договору у чинному законодавстві відсутнє. З іншого боку, український законодавець планує ухвалити цілу низку норм, що регулюють питання укладення спортивних контрактів у новому Трудовому кодексі України, проект якого перебуває на розгляді у Верховній Раді України [3]. Зокрема, ст.140 проекту ТК України передбачає, що порядок роботи в нічний час професійних спортсменів може встановлюватися колективним або трудовим договором; ст.159 проекту ТК України допускає можливість залучення професійного спортсмена до роботи у вихідний день; ст.162 проекту ТК України містить можливість залучення професійного спортсмена до роботи у святковий день тощо.

Як бачимо, у випадку прийняття нового Трудового кодексу України ключову роль у регулюванні відносин контракування буде віддано трудовому праву. На наш погляд, це абсурд, оскільки відносини, що складаються між спортивними клубами та спортсменами не можуть бути врегульовані за допомогою інструментарію трудового права. Цілком очевидно, що продуктом професійного спорту є спортивне видовище, що має форму товару. Професійні спортивні відносини – це, у першу чергу, товарно-грошові відносини. Важко погодитися з позицією Шевченко О.А., яка переконана, що незважаючи на багатоманіття здійснюваних функцій діяльність професійного спортсмена можна все ж розглядати у вигляді роботи на певній посаді. Спортсмен, таким чином, виконує певну трудову функцію, а не передає результат своєї праці» [4, 45]. Як контраргумент наводимо слова Антипова А.Ф., який стверджує: «Очевидно, що законодавець цілком невинувато ускладнює контрактні правовідносини. Адже сьгоднішнє цивільне законодавство дозволяє регулювати їх достатньо чітко, треба лише визнати цивільно-правову природу цих відносин, а віднесення правовідносин сторін у ході професійної спортивної діяльності до трудових відносин породжує низку питань, що неможливо розв'язати» [5, 20]. Так, практично неможливо визначити, яку посаду в штатному розкладі займає спортсмен-професіонал, чи є професійний спорт професією в безпосередньому сенсі цього слова, чи бере насправді спортсмен участь своєю працею у діяльності організації, як того вимагає законодавство про працю, які записи повинен вносити роботодавець у трудову книжку спортсмена, чому спортсмен не повинен виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку в організації, хто може підрахувати відпрацьований ним час, який, до речі, має становити не менше 40 годин на тиждень. Проблеми виникають, зокрема, й при складанні посадової інструкції. Неможливим є і визначення розрядів оплати праці спортсменів. Навіть з тривалістю робочого часу, норма якого встановлена законодавством, виникають проблеми (адже як розподілити час на тренування, переїзди, змагання тощо). Неможливо також забезпечити виконання вимог охорони праці тощо. Крім того, спортивні клуби не влаштовує можливість для спортсмена просто піти з клубу, попередивши про це останній за два тижні, як це передбачає трудове законодавство. Відсутність істотних інструментів впливу на спортсмена також не влаштовує спортивні клуби, адже будь-яке застосування санкцій, не передбачених кодексом законів про працю, легко може бути оскаржене в суді. Отже, закріплення цивільно-правової сутності спортивного контракування у позитивному праві дозволило б визнати, що в основі відносин між спортивним клубом та професійним спортсменом лежить не трудовий договір, а цивільно-правовий договір виконання робіт, у відповідності до якого одна сторона (виконавець) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність з метою набуття навичок, що дозволяють досягати високих результатів у спортивних змаганнях, а інша сторона (замовник) бере на себе обов'язок оплатити ці роботи за отримання права користування досягнутими спортсменами результатами. Слід зазначити, що ототожнення професійної спортивної діяльності з діяльністю підприємницькою у ч.1 ст.38 Закону вже може стати першим кроком до формування правової конструкції спортивного контракту як цивільно-правового договору виконання робіт. Предметом договору виконання робіт у професійному спорті може бути спортивна майстерність як особливий об'єкт права власності. А право користування цим об'єктом буде передаватися власником іншим суб'єктам цивільно-правових відносин на умовах договору. При цьому з'явиться також і можливість визначення критеріїв оцінки права користування спортивною майстерністю при здійсненні цивільно-правових правочинів. Одним з очевидних критеріїв уже зараз є спортивні досягнення і результати змагальної діяльності спортсмена. Неодмінною перевагою цивільно-правового договору є й те, що він зберігає для сторін свободу вибору форми й змісту, встановлюючи гнучкий у застосуванні правовий зв'язок. Враховуючи наведене вище, вважаємо за доцільне закріпити таке визначення спортивного контракту: домовленість спортсмена та спортивної організації, відповідно до якої

спортсмен зобов'язується виконувати тренувальну діяльність з метою набуття навичок, що дозволяють досягати високих результатів у спортивних змаганнях, безпосередньо приймати участь у змаганнях та передати право користування досягнутими результатами спортивній організації, а спортивна організація зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму.

Таким чином, при регулюванні відносин контрагування в спорті цивільне право є більш прийнятним, а цивільно-правовий договір надання послуг є найвдалішою правовою конструкцією для врегулювання відносин, що складаються між спортивною організацією та професійним спортсменом. Існують, зокрема, й інші підходи до регулювання відносин спортивного контрагування. Так, згідно з концепцією, розробленою В.П. Васькевичем, сфера спорту є сферою міжгалузевого правового регулювання (комплексне регулювання), у якій поєднуються цивільно-правове, трудове та інше правове регулювання. Відповідно, відносини між основними суб'єктами спортивних відносин можуть регулюватися за допомогою або цивільно-правових, або трудових, або змішаних договорів [6, 18].

Вважаємо, що підхід, запропонований В.П. Васькевичем у вітчизняних умовах є прийнятним, проте лише протягом «перехідного періоду» реформування законодавства до моменту визнання за відносинами у сфері професійного спорту цивільно-правової сутності.

Ще однією особливістю вітчизняної моделі спортивного контрагування є обмеження для визначення у якості предмету спортивного контрагу особистих немайнових благ. Треба зазначити, що на практиці тенденція обмеження особистих немайнових прав спортсмена контрагутом стала очевидною. Але виникає питання про те, чи можуть особисті немайнові права бути предметом домовленості, адже інколи це є необхідним. Так, спортсмен, який має зайву масу тіла, не зможе забезпечити необхідний спортивний результат, а, отже, – не принесе очікуваної користі клубу [7, 328]. Вітчизняне законодавство та доктрина цивільного права виходять з того, що особисті немайнові права є невідчужуваними і не можуть бути предметом контрагу. Зокрема, ознаками особистих немайнових прав визнаються наступні: приналежність цих прав кожній фізичній особі; приналежність цих прав фізичній особі від народження або за законом; відсутність у цих прав економічного змісту; тісний зв'язок особистих немайнових прав з фізичною особою; приналежність особистих немайнових прав особі довічно. У той же час, очевидно, що ці відносини тією або іншою мірою повинні бути предметом спортивних контрагтів. Вважаємо за доцільне, не порушуючи загальну концепцію недоторканності, невідчужуваності та індивідуальної приналежності та довічності особистих немайнових прав, все-таки сформулювати та закріпити законодавчо вичерпний перелік тих особистих немайнових прав, які можуть істотно впливати на спортивні результати професійного спортсмена і, відповідно, як виняток, можуть бути предметом спортивного контрагу.

Таким чином, важливим кроком на шляху вдосконалення відносин спортивного контрагування в Україні є вироблення уніфікованих підходів до визначення сутності цих відносин та відповідне закріплення цих підходів у чинному законодавстві. Відносини спортивного контрагування зокрема та відносини у сфері професійного спорту загалом є цивільно-правовими і найкраще піддаються правовому регулюванню за допомогою інструментарію саме цивільного права. Відповідно, у вітчизняному законодавстві повинна бути визнана цивільно-правова сутність відносин спортивного контрагування та відносин у сфері професійного спорту загалом, що істотно спростить механізм правового регулювання зазначених відносин. Вітчизняна модель системи спортивного контрагування може дещо відрізнитися від американської чи європейської моделі, що зумовлено особливостями вітчизняної правової системи, проте концептуальні підходи до правового регулювання спортивного контрагування повинні бути тотожними. Для запровадження найбільш ефективного правового регулювання відносин контрагування в професійному спорті необхідним є подальший розвиток законодавства у сфері спорту та прийняття окремого закону про професійний спорт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов П.А. О современной концепции развития физической культуры и спорта / П.А. Виноградов // Современные проблемы и концепции развития физической культуры и спорта. Часть 1. – Челябинск: УрГАФК, 1997. – С.15-35.

2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 14. – С. 80.
3. Проект Трудового кодексу України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до документа: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947.
4. Шевченко О.А. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов / О.А. Шевченко // Теория и практика физической культуры. – № 6. – С. 45.
5. Антипов А.Ф. Профессиональный спорт и закон / А.Ф. Антипов, Л.В. Уловистова // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 11. – С. 19-21.
6. Васильевич В.П. Правовое регулирование отношений в сфере спорта в современной России: пути развития // «Круглый стол» по теме: «Обсуждение проекта Федерального закона «О спортивной подготовке»: Материалы конференции // Сост. Сараев В.В., Шаповалов А.В. – М.: Человек, 2010. – С. 18-24.
7. Ткалич М.О. Правова природа та особливості укладення контракту про спортивну діяльність / М.О. Ткалич // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – № 51. – С. 326-333.

УДК 325.145

ПРАВОВИЙ СТАТУС АРБИТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО ЯК УЧАСНИКА ПРАВОВІДНОСИН НЕСПРОМОЖНОСТІ (БАНКРУТСТВА)

Борейко О.М., здобувач

Національний університет «Одеська юридична академія»

У цій статті розглянуті основні положення правового статусу арбітражного керуючого як одного з учасників правовідносин неспроможності (банкрутства). Встановлено, що в правовідносинах неспроможності (банкрутства) арбітражний керуючий відіграє суттєву роль. Визначено історичне походження поняття арбітражного керуючого.

Ключові слова: банкрутство, неспроможність, арбітражний керуючий, боржник, відповідальність.

Борейко Е.Н. ПРАВОВОЙ СТАТУС АРБИТРАЖНОГО УПРАВЛЯЮЩЕГО КАК УЧАСТНИКА ПРАВООТНОШЕНИЙ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ (БАНКРОТСТВА) / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

В данной статье рассмотрены основные положения правового статуса арбитражного управляющего как одного из участников правоотношений несостоятельности (банкротства). Установлено, что в правоотношениях несостоятельности (банкротства) арбитражный управляющий играет существенную роль. Определено историческое происхождение понятия арбитражного управляющего.

Ключевые слова: банкротство, несостоятельность, арбитражный управляющий, должник, ответственность.

Boryeyko E.N. LEGAL STATUS OF ARBITRAZH MANAGER AS PARTICIPANT OF LEGAL RELATIONSHIPS OF INSOLVENCY (BANKRUPTCIES) / National university «Odessa law academy», Ukraine

In this article the substantive provisions of legal status of arbitrage manager are considered as one of insolvency (bankruptcies). It is set that in insolvency (bankruptcies) an arbitrage manager plays a substantial role. The historical origin of concept of manager is certain.

Key words: bankruptcy, insolvency, arbitrage manager, debtor, responsibility.

Фігура арбітражного керуючого є ключовою практично на всіх етапах процедури банкрутства. Арбітражний керуючий – важлива центральна фігура процедури банкрутства. За допомогою цієї фігури відбувається реалізація зв'язків, відносин між боржником, кредиторами і господарським судом. Тому дослідження правового статусу арбітражного керуючого як учасника правовідносин є дуже актуальним у наш час.